

Kur'an Tefsirinde Siyasî Temeller

Kadir Akaras*

Giriş

Siyaset, sosyo-politik ve siyasî kanunlar; Kur'an ve hadislerde doğrudan zikredilen konular arasındadır.

Kur'an-ı Kerîm'de siyasî meselelerle ilgili ayetler hükümet, ekonomi, askerî gibi farklı alanlarda zikredilmiştir. Sonucu, siyasî ilkelerin kendi alanında ele alınıp toplumun doğru ve rasyonel yönetimi sağlanması içindir. Kur'an'ın siyasî temellerinin incelenmesi İslam'ın yüce yasaları iç ve dış ilişkilerin temeli olduğu esas üzere toplumu doğru ve mantıklı yönetmek için önem arz etmektedir. Aslında temel amaç, peygamberlerin amaçlarına uygun olarak insanı ve toplumu maddî ve manevî en yüksek mertebelere ulaşturmaya çalışmaktır.

1. Kavram Biliminde Siyasî Tefsirin Tanımı

“Siyaset” sözcüğünün asıl manasını anlamak için iki açıdan incelememiz gerekir:

“Siyaset” (سياسة) kelimesi (سوس) “sevese” kökünden türemiş olup bir şeyin (birinin) maslahatına olan bir şeyi yapmak anlamına gelir.¹ Ve siyasetçi, insanları ve eylemlerini ıslah etmeye çalışan kişi olduğu söylenir. (Farahidi, al-Eyn, “ساس” kelimesi açıklaması). Dolayısıyla siyaset, bir şeyin, bir kişinin veya bir grubun çıkarlarını gözetmek ve bu çıkarları onların lehine gerçekleştirmek için atılan ciddi adımlar demektir.

Terim olarak siyaset, yurttaşlık ilişkilerini ele alan bir bilim dalıdır.² Ve ya vatandaşların toplu karar aldığı bir süreçtir.³ Ya da inanç ve çıkarların çeşitliliği ve farklılıklarından

* Uluslararası el-Mustafa Üniversitesi Öğretim Üyesi, Ehla-Der Genel Başkanı.

¹ Tarih-i Bahreyn Sözlüğü ‘سوس’ kelimesi açıklamasından

² Cevat Tabatabâî, İran'da siyasî düşüncenin gerilemesi, 22

³ Şehrâd Ümerâyî, Siyaset Mühendisliği, 18

kaynaklanan savaşlarda düzeni sağlayarak, dış güvenliği ve siyasî birimlerin iç güvenliğini -çoğu zaman hukuka dayalı güç kullanarak- sağlamak isteyen toplumsal bir faaliyettir.⁴ Bu nedenle; ‘Siyaset yurt ve yurttaşların inanç ve çıkarlarından kaynaklanan farklılıkları yönetmek ve dışa karşı emniyeti sağlamak için var olan bir toplum bilimidir’ denebilir.

“Kur’an’ın Siyasî Tefsiri” sentezi yeni bir kavram olduğundan geçerli ve kayda değer bir tanımı bulunmamaktadır. Ancak tefsir ve siyaset kavramında verilen açıklamaları ele alırsak şöyle diyebiliriz: Kur’an’ın siyasî tefsiri: sosyo-politik, hukukî ve velayî konuları içeren ayetlerin pratik ve akıcı olarak analitik-ahlakî beyanlarından ibarettir.

2. Kur’ân-ı Kerîm’in Siyasî Temelleri

Kur’an’ı Kerim kapsamlı ve genel bir kitap olup, siyaset de dahil olmak üzere çeşitli konuları ele alan genel ilkeleri içerir. İslam’da devlet, toplumun en önemli temellerinden biri olduğu için, İslam’daki siyasî meseleleri dile getirmek onun temel gereksinimlerinden biridir. Buna göre Kur’an’da siyasetin temellerinin tartışılması da Kur’an ayetlerinden çıkarılabilecek önemli ve değerli konulardan biridir.

Şimdi aşağıda siyasetin en önemli Kur’anî ilkelerine değinme gereği duyuyoruz:

2.1. İç ve Dış İlişkilerde Siyasî Davranış Biçimi

Uluslararası ilişkiler düzeyinde bir nevi diplomatik politikaların uygulanması olan iç ve dış ilişkiler, bir toplumun yönetim göstergelerinden biridir. Bu siyasî davranışların türü, o hükümetin diğer toplumlarla ilişkilerindeki dürtülerini ifade eder. Kur’ân-ı Kerîm, iç ve dış ilişkilerin en güzel şeklini adaletli davranış olarak tanıtır:

“Ey iman edenler! Allah için kıyam edenler ve adaletli şahitler olun. Bir topluluğa olan kininiz sizi adaletsizliğe sürüklemesin. Adil olun; bu, takvaya daha yakındır. Allah’tan sakının, doğrusu Allah yaptıklarınızdan haberdardır.”⁵

Merhum Tebersî ‘uluslararası adil davranışı’ kin ve nefretten uzak temiz ahlakın gölgesinde olan davranış olarak tefsir ediyor:

“Ey Müminler! Gelenek ve görenekleriniz, hakkı savunmak üzere olmalıdır, öyle ki kendiniz doğruya amel ederseniz; başkalarını da iyiliğe davet edip, kötülükten sakındırabilirsiniz. Tüm bunları Allah’ın rızasını gözetmek için yapınız. Madem şahitlik vazifenizi adalette yerine getirdiğinize şahadet edesiniz; insanlara olan kin ve nefretiniz sizi adaletsizliğe sevk etmesin. Yani bir kavme kin besleyen kişi, sizi adaletsiz bir davranışa, onun hakkında zulmetmenize neden olmasın.”⁶

⁴ Farvend, Siyaset Nedir? 231

⁵ Mâide 8)

⁶ Tebersî, Mecme-ul Beyan 3/261

Bu yorum onu “شَنَّأُ” (şeneânu) kelimesini mastar olarak, kin ve nefret veya kin bağlamak olarak aldığından yapılmıştır. Bu nedenle, diğer hükümetlere kin beslemek, insanların o hükümetlere ve halkına karşı adaletsiz davranmasına neden olur. İşte Kur’ân-ı Kerîm’in İslam toplumunu uyardığı ve adaletli davranmaya teşvik ettiği insanlık dışı ahlakî durum budur.

2.2. Malî ve Ekonomik Politikalarla Başa Çıkma Yöntemi

Devleti olan bir toplumda, ekonomik kararları ve finansal politikaları, o toplumun doğal olarak siyasî bir bireyi olan hükümet lideri tarafından alınmalıdır. Bu önemli devlet politikası Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle belirtilmektedir:

“Ne olur onlar, Allah’ın ve Elçisinin kendilerine verdiği razi olup: Allah bize yeter, yakında Allah ve Elçisi bize bol lütfundan verecek, biz sadece Allah’a rağbet ederiz yalnız O’ndan umarız deselerdi!”⁷

Tabersî, *Mecma’u’l Beyân*’da bu ayeti, münafıkların Peygamber’den talepte buldukları sadakalar ve Peygamber’e kusur nispet etmeleri hakkında beyan etmektedir. Böylece toplumun ekonomik temel unsurlarından biri olan ganimet ve hazine dağıtımının halkın lideri tarafından yapılması gerektiği ortaya çıkıyor.⁸

3. Liderlik ve Yöneticilikte Adalet Şartı

Kur’an’a göre İslam toplumunun liderlerinin birtakım zorunlulukları vardır ve bunlardan en önemlisi de yönetirken adaleti uygulamaktır. Kur’an’ı Kerim bu hususta şöyle buyurmaktadır:

“İnsanlar arasında hükmettiğinizde adaletle hükmetmenizi emrediyor.”⁹

Tabersî’nin bakış açısına göre, bu ayette adaletle hükmetmek, toplum liderlerine nispet edilmekte ve bu da onlara insanlar arasında adaletle hükmetmelerini emretmektedir. Ve devamında bu ayete benzer bir diğer ayette şöyledir buyuruyor:

“Ey Davud! Biz seni yeryüzünde halife kıldık. O halde insanlar arasında hak ile hükmet...”¹⁰

Peygamber Efendimizin (s.a.a) İmam Ali’ye (as) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

“İhtilaf halindeki iki taraf arasında bakış ve sözünde eşitlik sağla.”¹¹

⁷ Tevbe 59

⁸ Tabersî, *Mecma’u’l Beyân*, 5/63

⁹ Nisa 58

¹⁰ Şâd 26

¹¹ Tabersî, *Mecma’u’l Beyân*, 3/99

Bu tefsirden, İslam toplumunu yönetenlerin yönetim şekillerinde adaletin gözetilmesi, İslam toplumu ve ülkesinde bıraktığı olumlu etkilerin yanı sıra uhrevî etkileri de beraberinde getiren önemli bir mesele olduğu anlaşılmaktadır.

4. Dinin Siyasetten Ayrılmazlığı

Dinin siyasetten ayrılmazlığı, İslam'ın önemli, esasî ve fikir birliği edilmiş kaide ve kurallarından olduğuna Kur'ân-ı Kerîm faklı ayetlerde buna değinmiştir. Örneğin Kur'an'ı Kerim şöyle buyurmaktadır:

“Görmez misin İsrailoğullarının ileri gelenlerini? Hani Musa’dan sonra bir zaman geldi ki peygamberlerine, bize bir melik gönder de ona uyup Allah yolunda savaşa girişelim demişlerdi...”¹²

Tabersî, Benî İsrail halkının kimden kendilerine bir lider ve komutan atamak istediğine dair üç olasılığa işaret eder:

1. Allah'ın onlara olan ahidini unuttuklarından, aralarında günahın artmasından ve peygamberleri olmadığından dolayı zalim ve zorbalara, İsrailoğulları'nı yenip, şehirlerinin ve ülkelerinin çoğunu ele geçirdi, çocuklarını esir alıp rüsva etti. Sonra Allah onlara İşmoil¹³ peygamberi gönderdi. Ona dediler ki: Eğer doğru söylüyorsan bizim için bir hükümet kur ve bize padişah ata. Bu şekilde biz Allah yolunda savaşalım ve bu senin peygamberliğinin bir nişanesi olsun.

2. Onlar “Amâlek” ile savaşmak istediler. Bu yüzden kendilerine bir kral istediler ve onun gücü altında birleşerek durumlarını düzene sokmak ve düşmana karşı savaşı kazanmak istediler.

3. Allah, onlara İşmoil peygamberi gönderdi; kırk yılı en iyi halde geçirdiler ta ki Câlut ve Amâlek'e sorunu ortaya çıktı. Ve onlar da İşmoil peygamberden kendilerine bir padişah atamalarını istediler...

Bu konunun devamında Tabersî, İmam Cafer-i Sadık'ın (as) sözü geçen “Melik” padişah hakkında şu buyruğunu naklediyor.

“Ebu Abdullah buyuruyorlar: o zamanda Melik orduyu yönetene deniyordu (bir diğer tabirle ordu komutanı) ve peygamber de işini yapar ve ona (işlerin ilerleyişini ve sonuçlarını) vahiy yoluyla Allah'tan bildirirdi.”¹⁴

Yapılan tefsirdeki ifadeden anlaşıldığı gibi siyasî bir konu olan Benî İsrail toplumunun yönetici olacak liderin seçimi semâvî bir şahsiyete sahip peygamber vesilesi ile gerçekleşmiştir. Yani, o yönetimin istikrarını sağlayacak dinin siyaset ve hükümet alanında

¹² Bakara 246-247

¹³ İsmail veya Yişmael

¹⁴ Tabersî, Mecma'u'l Beyân, 2/610

bulunması kaçınılmazdır. Aynı zamanda savaş komutanlarının görevden alınması ve atanması gibi askerî ve devlet işlerine bizzat ilahî peygamberlerin müdahale etmesi, dinin siyasetten ayrılmaz olduğunun neticesine varılmaktadır.

Dinin siyasetten ayrılmaz olduğuna işaret eden bir diğer ayet de müminlerin dünyaya olacak hâkimiyetidir.

“Allah içinizden iman edenlere ve salih amellerde bulunanlara; mutlaka onlardan öncekileri nasıl güç ve iktidar sahibi kaldıysa, onları da yeryüzünde güç ve iktidar sahibi kılacağını, kendileri için seçip beğendiği dinlerini kendilerine egemen kılıp sağlamlaştıracağını ve onları korkularından sonra güvenliğe çevireceğini vaat etmiştir. Onlar, yalnızca bana ibadet ederler ve bana hiçbir şeyi ortak koşmazlar. Kim de bundan sonra küfre sarparsa, işte onlar fasıkların ta kendisidir.”¹⁵

Allâme Tabâtabâî bu ayetin tefsirinde şöyle der:

“Bu ayet sâlih amel işleyen müminler için güzel bir vaattir. Yakında onlara özel sâlih bir toplum inşa edeceğini, onların hizmetine toprak vereceğini, yeryüzünde dinlerini yaşatacağını, münafıklardan ve onların saldırılarından artık korkmayacağı hiçbir şeyi Allah’a ortak koşmadan ona özgürce ibadet edebileceği ve korkunun yerini güvene bırakacağını vaat ediyor.”¹⁶

Aslında, Allah tarafından verilen bu dünya hükümeti vaadi, dinin farklı hükümet ve siyasî arenalarda öne çıkan varlığının en iyi beyanıdır. Buradan, devlet kurumlarının amacı dinin varlığını korumak ve yüce ilahî kanunları uygulamak sonucuna da varılabilir. Bu amaç şu iki ibareden açıkça anlaşılmalıdır; “لَيْسَتْ خُلُفَتُهُمْ فِي الْأَرْضِ” “onları yeryüzünde hükümler kılacaktır” “يَغْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئاً” “bana kulluk edecek, hiçbir şeyi ortak koşmayacaklar”

Dinin siyasetten ayrılmaz olduğunu açıkça ifade eden bir başka ayet ise Sâd suretinde geçmektedir:

“Sen onların dediklerine sabret ve güçlü kulumuz Davud’u an. Çünkü o her zaman, bize yönelendi.” ... “Onun iktidarını sağlamlaştırdık. Ona ilim, hikmet ve açık bir hitabet verdik.”¹⁷

Mecma’u’l Beyân’da “Mülk”ten kastedilenin Yüce Allah’ın Hz. Davud’a bahsettiği hükümdarlıktır. “Onun mülkünü güçlendirdik” Yani, onun malını muhafızlarla, askerlerle, görkemli ordularla ve pek çok kuvvetli insanlarla sağlam kıldık. «وَأَتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ» “ve kendisine hikmet verdik” işlere hakim olabilmesi için nübüvveti ve Allah’ın hüküm ve kanunlarını bilmesi için hikmeti verdik.¹⁸

¹⁵ Nur 55

¹⁶ Allâme Tabâtabâî, el-Mizân Tefsiri 15/151

¹⁷ Sad 17 ve 20

¹⁸ Tabersî, Mecmau’l Beyân, 3/732

Dolayısıyla Davud Peygamber'in şanlı saltanatu ve hükümdarlığı ona doğrudan doğruya Allah-u Teâla tarafından verilmiştir ve bu ayet, din ve siyasetin birbirinden ayrılmaz olduğunu açıkça anlatmaktadır.

5. Hükümet ve Siyasî İşlerde İstişare İhtiyacı

Zeki bir hükümdarın başarısının en temel anahtarlarından biri, bütün devlet işlerinin idaresinde işin ehli ve erbabı olan kişilere danışmaktır. Kur'an'ı Kerim de bu önemli konuya değinmektedir:

“Dedi ki: “Ey ileri gelenler! Vereceğim emir hakkında bana fikrinizi söyleyin; siz yarımda olmadan ben hiçbir işte kesin karar vermem.”¹⁹

Nûmune Tefsiri'nde bu ayet hakkında daha dakik ve latif bir açıklama zikredilmektedir. Açıklamanın bir kısmı şöyledir:

“O (Sabâ halkının melikesi), fikirlerini sorarak aralarındaki konumunu güçlendirmek ve dikkatlerini kendisine çekmek, aynı zamanda onların kararlarıyla kendi kararının ne denli uyum sağladığını görüp incelemek istedi.

Fetva maddesinden olan “افتونى” temelde karmaşık meselelerde dakik ve kesin hükmü vermek demektir. Sabâ Melike'si bu tabiri ile onları meselenin karmaşıklığına dikkat çekmiş ve fikirlerini beyan ederken yanlış yola düşmemek için dikkatli olmaları gerektiği hususunda uyarmıştır.

Şuhut kelimesinden olan “Teşhedûn” “تشهدون” mevcudiyet demektir işbirliği ve istişare ile iç içe olan bir mevcudiyet.”²⁰

Dolayısıyla bir lider ve hükümdarın bilirkişilerle istişare etmesi, devlet işlerinde dikkat ve tedbire yol açar ve aynı zamanda hataların giderilmesine de vesile olur.

5.1. İslam Toplumunun Liderinin Devlet İşlerinde Son Söze Sahip Olması

İslamî hükümet yasalarında, tüm anlaşmazlıklar, istişareler ve görüşler, kaosa yol açmamak için ilahî bir otoriteye yönlendirilmelidir ve bu tek otorite, şeriat kanun ve kurallarına ve standartlarına göre İslam toplumunun yönetimini devralan liderdir. Örnek olarak Kur'an'ı Kerim buyurmaktadır ki:

“Dediler ki: “Biz kuvvet sahibiyiz ve zorlu savaşçılarız, iş konusunda karar senindir, artık ne buyuracağına sen karar ver!”²¹

¹⁹ Neml 32

²⁰ Mekârim Şîrâzî, Nûmune Tefsiri, 15/454

²¹ Neml 33

Tabersî mezkûr tefsirinde «فَانظُرِي مَاذَا تَأْمُرِينَ» **“artık ne buyuracağına sen karar ver!”** açıklamasında şöyle yazmakta:

“Sen bak, ne emredersen biz ona amel ederiz. Barış dersen barış, savaş dersen savaşırız.”²²

Ayetullah Mekârim Şirâzî de *Nûmune* tefsirinde şöyle yazmaktadır:

“Bu şekilde hem onun emirlerine boyun eğdiklerini hem de güçlü ve kudretli bir şekilde savaş alanında hazır olacaklarını gösterdiler.”²³

Bu iki ifadeden, şeriat esaslarına göre iktidara gelen lidere tam anlamıyla itaat edilmesi ve her alanda onun devlet ve sivil toplum emirlerine boyun eğmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

5.2. Savaş Politikalarında Hakkaniyet Gerekliği ve Adaletin Yaygınlaştırılması

İslam'daki en önemli ve bariz siyasî konulardan biri savaş ve cihat konusudur. Düşmanların şerli oyunlarına karşı İslam toplumunu kurtaracak unsurlardan biri olan cihat, bir toplumun en önemli siyasî denklemlerini belirleyebilir.

Kur'ân-ı Kerîm, ‘*Cihâd*’ kategorisine atıfta bulunarak cihadın, hakkın sözünü yüceltme ve Yüce Allah'ın rızasını arama amacı olarak tanıtmaktadır.

“Öyleyse, dünya hayatına karşılık ahireti satın alanlar, Allah yolunda savaşsınlar; kim Allah yolunda savaşırken, öldürülür ya da galip gelirse ona büyük bir ecir vereceğiz.”

“Neden Allah yolunda ve zayıf düşmüş erkek, kadın ve çocuklar için savaşmıyorsunuz? Öyle zayıflar ki; ‘Ey Rabbimiz! Bizi, ahalsi zalim olan bu şehirden çıkar; bize kendi katundan bir sahip kıl ve bize kendi katundan bir yardımcı ver.’ derler.”

“İman edenler Allah yolunda savaşsınlar; inkâr edenler ise tâğüt yolunda savaşsınlar; öyleyse şeytanın dostlarıyla savaşın. Hiç şüphesiz, şeytanın hileli-düzeni pek zayıftır.”²⁴

Hûsrevî'nin tefsirinde bu ayetlerin açıklamasında onun siyasî boyutuna değinilmiştir:

“Kur'an'ın siyaset olarak emrettiği savaş günümüzde olduğu gibi öldürme, köleleştirme, sömürü, zulüm, mülkiyeti ve monarşiyi genişletme ve diğer milletleri köleleştirme değildir. Ve savaşmak sadece Allah yolunda, hak ve adalet sözünü yüceltmek, adaleti ve eşitliği yaymak ve milletleri kendi kavimlerinin zulmünden kurtarmak içindir. Bu nedenle, Kur'an-ı Kerîm, İslam'ın amacını ve hedefini savaşmaktan ayırır ve kısıtlı tutar. Buyurmaktadır: İman edenler, Allah'a itaat etmek, Allah'ın dinine yardım etmek, hak sözü yüceltmek ve O'nun rızasını kazanmak yolunda savaşsınlar, inkârda kalıp hakkı gizleyenler ise zulüm yolunda (Yani zulüm, şiddet, isyan ve milletlerin ve zayıf kimselerin haklarının

²² Tabersî, Mecma'u'l Beyân, 7/344

²³ Mekârim Şirâzî, Nûmune Tefsiri 15/454

²⁴ Nisa 74-76

çiğnenmesi yolunda) savaşılır. Öyleyse ey Müslümanlar, şeytanın dostları ile savaşın ve onların güçlerinin, sayılarının ve teçizatlarının sizi uzaklaştırmasına ve gururlandırmasına izin vermeyin; çünkü sizin veliniz ve efendiniz Rahman'dır ve o sizin dostunuz ve yardımcıdır ve onların efendisi şeytandır ve şeytanın müminler üzerindeki gücü, Allah'ın kâfirler üzerindeki gücüne kıyasla çok zayıftır.”²⁵

Dolayısıyla İslam'ın ve Kur'an'ın savaş ve cihada yönelik politikası, manevî ve maddî bir politikadır. Gayesi hak sözü yüceltmek ve adaleti tatbik etmek ve İslam'ın yüce emirlerini idare ederek insanları gerçek kemale erdirmek ve nihayetinde Cenab-ı Hakk'ın rızasını kazanmak olduğu için manevîdir. Ve maddîdir, çünkü gayesi, milletlerin ve acizlerin haklarını çiğnemeye niyet eden bencillerin zulmünden toplumları kurtarmaktır. Dolayısıyla İslam ve Kur'an her türlü sömürgeciliğe, sömürüye ve milletleri köleleştirmeye karşıdır.

6. Siyasî Faaliyetleri Olan Mücahitlere Özel İlgisi

Kur'an ve İslam öğretilerinde siyasî hareketlerinde Allah-u Teâlâ'nın rızasını kazanmak için düşman karşısında zindan, sürgün yoksulluk gibi nice zorluklara tahammül edenlere özel önem verilmiştir. Örneğin, Allah buyuruyor:

“Sadakalarınızı kendilerini Allah yoluna adayıp da yeryüzünde dolaşmaya güç yetiremeyen fakirlere verin. (Allah'ın dinine olan teveccühleri onları vatanlarında avare olmasına neden oldu, cihada katılmaları ticari hayata dâhil olmalarına izin vermedi) (bir sermaye elde edemediler) Bilmeyen kimse iffetlerinden dolayı onları zengin zanneder. Sen onları simalarından tanırsın. İnsanlardan ısrarla bir şey istemezler. Hayır adına her ne harcarsanız Allah onu bilir.”²⁶

Tabersî, burada yoksulluğun sebebini, insanların geçimlerini sağlayamamaları olarak yorumlamamakta, bilakis yoksulluğun sebebini, Allah'ın emirlerini yerine getirmek için canını, malını feda ederek zorluklara katlanmaktan olduğunu ve nihayetinde maddî yoksulluğa düştüklerini dile getiriyor ve diyor ki:

“Bahsedilen başlıklar, düşman korkusu, hastalık, yoksulluk veya ibadete dikkat etmeleri nedeniyle Allah yolunda ticaret yapması ve geçimini sağlaması engellenen fakirler içindir.

“فِي سَبِيلِ اللَّهِ” “Allah yolunda” ifadesinin kullanılmasından, onlara olan yasakların sebebini ibadet ve itaat ile meşgul olmalarında kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla onlar için ileri sürülen mazeretlerden biri de bir araziye tasarruf etmeye ve ticari faaliyette bulunmaya güçleri yok dendi.

Bazıları şöyle dediler: Kendilerini Allah yolunda savaşmakla yükümlü tuttıkları için ticaret yapmaktan geri kaldılar. Dolayısıyla bu onların çalışamayacakları anlamına gelmez, ancak kendilerini Cihada adadıkları için başka türlü hareket edemedikleri anlamına gelir.”²⁷

²⁵ Tefsir-i Hüsrevî, Alinzâ Mirzâ Hüsrevânî, 2/242

²⁶ Bakara 273

²⁷ Tabersî, Mecma'u'l Beyân, 2/666

Bu nedenle, dini savunmada (ekonomik, iktisadî ve dinî cihat) canlarını ve mallarını feda eden ve daima İslâm'ın izinde olan kimselere hazineden bir pay ayırmak, İslâm'ın siyasî emirlerinden biridir.

7. Dış Politikada ve Siyasî-Ekonomik İlişkilerde Haysiyet Önemli Bir İlkedir

İslamî öğretilerde ve İslam'ın yüce kanunlarında, düşmanlarla siyasî ilişkilerde anah-tar ilke, Müslümanların onurunu korumaktır. Allah buyurmaktadır:

“Mü'minler, mü'minleri bırakıp da kâfirleri kendilerine dost edinmesinler. Kim bunu yaparsa Allah'la bir ilişki kalmamış olur. Ancak onlardan kendinizi korumak gaye-siyle sakınmanız müstesnadır. Allah size kendi zatından korkmanızı emrediyor. Dö-nüş Allah'adır.”²⁸

İslam toplumunun düşmanlarla körü körüne ve asılsız ilişkisi, Müslümanlara zarar ver-mektedir. *Nûmune Tefsiri*'nde bu hususta şu ifadeler yer almaktadır:

“Bu ayet, ‘Müslümanlar ve müşrikler ile Yahudi ve Hıristiyanlar arasında münasebetlerin olduğu bir dönemde nazil olmuş ve bu ilişkinin devam etmesi Müslümanlar için zararlı ol-duğu için Müslümanların bunu yapması yasaklanmıştır.’ Bu ayet, aslında Müslümanlara, yabancıları asla dost ve destekçi olarak kabul etmemeleri, onların çekici sözlerine ve sa-mimi görünen yakınlıklarına aldanmamaları hususunda önemli ders vermektedir. Zira ta-rih boyunca inançlı ve hedef sahibi insanlara indirilen ağır darbeler genellikle bu yoldan ulaşmıştır. Sömürge tarihi diyor ki: sömürgeci zorbalara her zaman dostluk, merhamet ve refah getirme kılığında zahir olmuşlardır. Onların Her zaman abat etme bahanesiyle gir-diğini, yerlerini sağlamlaştırdıklarında acımasızca o topluma saldırıp sahip oldukları her şeyi yağmaladıkları unutulmamalıdır.”²⁹

Yüce Allah bir başka ayet-i kerimede buyuruyor:

“Ey iman edenler! Mü'minleri bırakıp kâfirleri kendinize dost edinmeyin. Kendi aleyhinize Allah'a açık bir kanıt mı vermek istiyorsunuz?”³⁰

Allâme Tabâtabâî, düşmanlarla yanlış ilişkinin temelini ikiyüzlülüğün nedeni olarak değerlendirebilir ve şöyle der:

“Görmüş olduğunuz gibi bu ayet-i kerime müminleri, kâfirlerin vesayetine katılmaktan ve müminlerin vesayetinden çıkmaktan men etmektedir ve hemen ardından sonraki ayet (Nisa 145) sorunu, Yüce Allah'ın münafıklara yönelttiği şiddetli bir tehdide bağlamaktadır. Allah-u Teâlâ'nın bu beyanından müminlerin velâyetini bırakıp, kâfirlerin velâyetini

²⁸ Âli İmran 28

²⁹ Mekârim Şirâzî, Nûmune Tefsiri, 2/498

³⁰ Nisa 144

kabul etmesini münafıklık saymasından ve müminleri buna karşı uyarmasından başka bir mana çıkarılamaz.”³¹

Bu iki ayetten öne çıkan ilk esasın düşmanlarla olan ilişkinin terk edilmesi olduğu anlaşılmaktadır ve eğer siyaset, ekonomi vb. gibi konular düşmanlarımızla ilişki kurmamıza neden oluyorsa ihtiyat esas alınmalı; buna onur ve izzet eşlik etmelidir.

8. Siyasal Güvenlik Yönetiminde Bilginin Gerekliği

Toplumun siyasî-ıdarî meselelerini sadece belirli bir grubun bilebileceği ve toplum halkını tedirgin etmeyecek şekilde yönetmek, İslam dininin en önemli siyasî programlarından biridir ve Kur'an'da da belirtilmektedir.

“Onlara güven ya da korku ile ilgili bir haber gelecek olsa hemen onu yayarlar. Oysa onu Peygamber’e yahut içlerindeki yöneticilere götürselerdi o haberi inceleyip sonuç çıkarabilecek olanlar onu bilirdi. Eğer size Allah’ın lütfu ve rahmeti olmasaydı çok azınız hariç hep şeytana uyardınız.”³²

Nûmune Tefsiri'nin müfessiri şöyle yazmaktadır:

“Bu ayet-i kerimede münafıkların yahut imanı zayıf olan başka birinin doğru olmayan olayına değinmekte buyurmaktadır: Müslümanların zafer veya yenilgi haberleri kendilerine ulaştığında araştırmadan her yere yayan kimselerdir. Çoğu zaman bu haberlerin asılsız olduğu, düşmanlar tarafından belirli amaçlar için uydurulduğu ve yayılmalarının Müslümanlara verdiği zarar ile sonuçlanır.

Oysa Bu tür haberleri herkesten önce liderleriyle paylaşmak, onların engin bilgilerini ve derin düşüncelerini kullanmakla yükümlüler. Böylelikle Müslümanlar ne hayali zaferin verdiği gururun sonuçlarına katlanırlar ve ne de asılsız yenilgi söylentileriyle moralileri bozular.

“استنبطونه” “araştıranlar” kavramı aslında “نبط” kökünden gelmektedir ve kuyudan çekilen ve topraktan çıkarılan ilk su demektir. İşte bu sebeple ister fikhî meselelerde olsun, ister felsefî, siyasî ve ilmî meselelerde olsun, çeşitli sebep ve delillerden herhangi bir hakikati kullanarak ve mevcut belgelerden «استنباط» “istinbat” çıkarmak demektir.

İçlerinden bir emirden (Ferman sahibinden) kasıt birçok konulara vakıf ve idrak gücüne sahip hakkı batıldan, doğruyu yanlıştan ayırt edebilecek kimselerdir. Bunlar birinci derecede Peygamber (s.a.a) Ehl-i Beyt İmamları (as) ve onların yerine atanmış şahıslardır. Ve daha sonra da bu tür konularda uzman olup görüş sahibi olanlardır.”³³

³¹ Allâme Tabâtabâî, el-Mizân Tefsiri 5/118

³² Nisa 83

³³ Mekârim Şirâzî, Nûmune Tefsiri, 4/30

Aslında bu ayetin nüzul amacı, siyasî ve emniyet işlerinde toplumun siyasî liderine mutlak itaat etmesi, devlet işleriyle ilgili haberleri kendi başına buyruk siyasî ve ilahî liderden izinsiz yaymaması gerektiğinin beyanıdır. Zira belki bu haberlerin bir kısmı toplumda gereksiz bir korku ve paniğe neden olacak veya bu haberlerin bir kısmı toplumun güvenlik sorunlarını ortaya çıkaracak ve düşmanlar tarafından kötüye kullanılacaktır.

Sonuç

1. Kur'an'ı Kerim'in politik temelleri siyasî, askerî, ekonomik, sosyal vb. gibi farklı alanlardan elde edilebilir. Bu temellerin her biri toplum yönetiminde stratejik bir ilke olarak kabul edilir.

2. Kur'an-ı Kerim'in en önemli siyasî dayanağı, Kur'an-ı Kerim ayetlerinde pek çok örneği bulunan din ile siyaseti ayırmama ilkesidir.

3. Bütün bu temellerin yönetici ruhu sosyal adalettir. İç ve dış ilişkilerde siyasî davranış tarzı, liderlik ve yönetimde adalet, savaş politikalarının adalet ve hak eksenli oluşu, siyasî faaliyetleri olan mücahitlere özel önem verilmesi sosyal adaletin hâkim olduğu konulardır.

Kaynakça

- A'lai'r-Rahmân fi Tefsiri'l Kur'ân, Muhammed Cevad Belâğî Necefi, 1999
 Cevâmiû'l C'âmî, Fazl b. Hasen b. Tabersî, 1998
 el-Burhân fi Tefsiri'l Kur'ân, Seyyid Hâşim Behrânî, 1995
 el-Mîzân fi Tefsiri'l Kur'an: Seyyid Hüseyin Tabâtabâî, 1995
 el-Veciz fi Tefsiri'l Aziz, Ali b. Hüseyin Amulî, 1992
 Emsâl fi Tefsir Kitâbi'llah el-Menzil, Nâsır Mekârim Şîrâzî, 2000
 Kitâbû'l 'Ayn, Halil b. Ahmed Ferâhidî, 1989
 Lisânû'l A'rab, İbn Manzûr Muhammed b. Mûkrım, 1994
 Mantuk-ı Tefsîr-i Kur'ân, Muhammed Ali Rızâî İsfahânî, 2006
 Mecma'u'l Beyân fi Tefsiri'l Kur'an, Fazl b. Hasen b. Tabersî, 1993
 Mecma'u'l Bahreyn, Fahrüddin Tûrehyhî, 1996
 Ruhû'l Cinân fi Tesri'i'l Kur'ân, Ebû'l Fütûh er-Râzî, 1998
 Siyaset Mühendisliği, Şihâb Şehrâd Ümerayî, 2009
 Siyaset Nedir?, Julien Freund, 2005
 Tefsir-i Fırât-ı Kûfî, Ebû'l Kâsım İbn Fırât-ı Kufî, 1990
 Tefsir-i Hüsrevî, Alirzâ Mirzâ Hüsrevânî, 1970
 Tefsir-i Kummî, Ali b. İbrahim Kummî, 1989
 Tefsir-i Nûmune, Nâsır Mekârim Şîrâzî, 1995
 Tefsir-i Nuru's-Sâkaleyn, Abd'ali b. Cum'a Arûsî Huveydî, 1995

Tefsiru's-Sâfî, Molla Muhammed Muhsin Feyz-i Kâşânî, 1995

Tefsîrû't-Tibyân, Şeyh Muhammed b. Hasen et-Tûsî

Tesfiru'l Beyânu's-Saâde fî Makâmâtî'l İbâde, Sultan Muhammed Gunâbâdî, 1988

Zevâl Endiçe-i Siyâsî der İran, Cevad Tabâtabâî, 2008